

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ПРАВО

Підручник

За загальною редакцією Ю. М. Жорнокуя

Харків
«Право»
2015

УДК 346.543(075.8)(477)
ББК 67.9(4УКР)303.3я73
I-58

*Рекомендовано до друку Вченою радою Науково-дослідного інституту
правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України
(постанова № 6 від 12.06.2015 року)*

Рецензенти:

Р. Б. Шишка – докт. юрид. наук, проф., завідувач кафедри господарського права та процесу, Юридичний інститут Національного авіаційного університету;

Д. В. Задихайло – докт. юрид. наук, проф., завідувач кафедри господарського права, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого;

І. В. Венедіктова – докт. юрид. наук, проф., завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Авторський колектив:

Ю. М. Жорнокуй, канд. юрид. наук, доц. – вступ, гл. 1; гл. 3 (у співавторстві із В. Г. Жорнокуй); гл. 5 (у співавторстві із О. П. Суц); гл. 6 § 1–4 (у співавторстві із І. А. Шуміло); гл. 7 § 1; гл. 10 § 1–2, 8; гл. 11 § 3–4;

О. М. Шуміло, канд. юрид. наук, доц. – гл. 9; гл. 10 § 3 (у співавторстві із В. В. Шеховцовим);

О. П. Суц, канд. юрид. наук – гл. 5 (у співавторстві із Ю. М. Жорнокуєм); гл. 7 § 2–7;

Ю. Є. Атаманова, докт. юрид. наук, доц. – гл. 4;

О. П. Гетманець, докт. юрид. наук, проф. – гл. 11 § 1;

К. В. Єфремова, канд. юрид. наук – гл. 2;

В. Г. Жорнокуй, канд. юрид. наук – гл. 3 (у співавторстві із Ю. М. Жорнокуєм);

А. В. Рекша, канд. юрид. наук – гл. 7 § 8; гл. 11 § 2;

С. О. Сліпченко, докт. юрид. наук, проф. – гл. 10 § 4;

А. О. Сядристий, магістр – гл. 10 § 5–6;

А. М. Чорна, канд. юрид. наук – гл. 8;

С. М. Шаповалов, магістр – гл. 10 § 7;

В. В. Шеховцов, канд. юрид. наук, доц. – гл. 10 § 3 (у співавторстві із О. М. Шумілом);

І. А. Шуміло, канд. юрид. наук, доц. – гл. 6 § 1–4 (у співавторстві із Ю. М. Жорнокуєм), § 5

ISBN 978-966-458-889-5

© Жорнокуй Ю. М., Шуміло О. М.,
Суц О. П. та ін., 2015
© Видавництво «Право»,
оформлення, 2015

ЗМІСТ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	8
<i>Жорнокуй Ю. М.</i>	
ВСТУП	11
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІНВЕСТИЦІЙНЕ ПРАВО»	14
<i>Жорнокуй Ю. М.</i>	
ГЛАВА 1. ПОНЯТТЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРАВА ТА ЙОГО СИСТЕМА	21
§ 1. Поняття, предмет та метод інвестиційного права.....	21
§ 2. Функції та принципи інвестиційного права.....	30
§ 3. Система інвестиційного права	35
§ 4. Поняття та система інвестиційного законодавства.....	36
§ 5. Місце інвестиційного права в системі права України.....	46
<i>Єфремова К. В.</i>	
ГЛАВА 2. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ І ВИДИ ІНВЕСТИЦІЙ	49
§ 1. Поняття, основні напрями, механізм інвестиційної політики та інвестиційний процес	49
§ 2. Поняття інвестиційної діяльності та її ознаки.....	57
§ 3. Поняття інвестицій та їх ознаки.....	60
§ 4. Види інвестицій.....	65
<i>Жорнокуй Ю. М., Жорнокуй В. Г.</i>	
ГЛАВА 3. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРАВОВІДНОСИНИ	70
§ 1. Інвестиційні правовідносини: поняття і види	70
§ 2. Поняття та ознаки суб'єктів інвестиційної діяльності	73
§ 3. Об'єкти інвестиційної діяльності	82
§ 4. Зміст інвестиційних правовідносин.....	86

Атаманова Ю. Є.

ГЛАВА 4. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	90
§ 1. Сучасний стан інноваційного законодавства України.....	90
§ 2. Поняття та ознаки інноваційної діяльності	95
§ 3. Інноваційні правовідносини та інші відносини в інноваційній сфері.....	102
§ 4. Об'єкти інноваційної діяльності.....	112
§ 5. Суб'єкти інноваційної діяльності та особливості реалізації ними інноваційних проектів.....	124
§ 6. Правовий статус технологічних та наукових парків в Україні	128

Жорнокуй Ю. М., Суц О. П.

ГЛАВА 5. ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ДЕЯКИХ СУБ'ЄКТІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	138
§ 1. Правове становище інвестиційного банку.....	138
§ 2. Правове становище холдингової компанії.....	145
§ 3. Правове становище недержавних пенсійних фондів.....	152
§ 4. Суб'єктний склад системи фінансово-кредитних механізмів та управління майном при будівництві житла й операціях з нерухомістю	158

ГЛАВА 6. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ.....	173
--	------------

Жорнокуй Ю. М., Шуміло І. А.

§ 1. Поняття, суб'єкти, форми та об'єкти іноземного інвестування.....	173
§ 2. Інвестиційна діяльність іноземних суб'єктів на території України.....	179
§ 3. Дочірнє підприємство як форма іноземного інвестування ..	188
§ 4. Захист іноземних інвестицій	190

Шуміло І. А.

§ 5. Міжнародно-правове регулювання іноземного інвестування.....	193
--	-----

**ГЛАВА 7. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПІЛЬНОГО
(КОРПОРАТИВНОГО) ІНВЕСТУВАННЯ..... 208***Жорнокуй Ю. М.*

- § 1. Поняття спільного (корпоративного) інвестування та його ознаки 208

Суц О. П.

- § 2. Поняття, ознаки та види інститутів спільного інвестування..... 218

- § 3. Порядок створення, функціонування та припинення діяльності пайових фондів 226

- § 4. Порядок створення, функціонування та припинення діяльності корпоративних фондів..... 232

- § 5. Особливості діяльності компанії з управління активами інститутів спільного інвестування..... 240

- § 6. Особливості правового становища осіб, які беруть участь у сфері спільного (корпоративного) інвестування..... 247

- § 7. Державне регулювання діяльності суб'єктів у сфері спільного інвестування 252

Рекиш А. В.

- § 8. Порядок укладання та виконання договорів при інвестуванні у цінні папери 260

*Чорна А. М.***ГЛАВА 8. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ У СПЕЦІАЛЬНИХ (ВІЛЬНИХ)
ЕКОНОМІЧНИХ ЗОНАХ 268**

- § 1. Поняття і загальна характеристика спеціальних (вільних) економічних зон 268

- § 2. Правове регулювання порядку створення та ліквідації спеціальних (вільних) економічних зон..... 282

- § 3. Порядок управління спеціальними (вільними) економічними зонами..... 284

- § 4. Пільги в інвестиційній діяльності для спеціальних (вільних) економічних зон та територій пріоритетного розвитку..... 287

Шуміло О. М.

ГЛАВА 9. ЕКОЛОГІЧНІ (ЗЕЛЕНІ) ІНВЕСТИЦІЇ 291

- § 1. Екологічні (зелені) інвестиції як складова сталого розвитку..... 291
- § 2. Поняття, ознаки та види екологічних (зелених) інвестицій відповідно до Кіотського протоколу 297
- § 3. Порядок розгляду, схвалення і реалізації проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій 306
- § 4. Правове регулювання використання коштів, передбачених у Держбюджеті України для здійснення заходів, спрямованих на зменшення обсягів викидів (збільшення абсорбції) парникових газів..... 314
- § 5. Функції Мінприроди України стосовно цільових екологічних (зелених) інвестицій та пропозицій щодо здійснення заходів, пов'язаних з реалізацією таких проектів і виконанням зобов'язань сторін Кіотського протоколу..... 325

ГЛАВА 10. ДОГОВОРИ В ІНВЕСТИЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ . 331

Жорнокуй Ю. М.

- § 1. Поняття, ознаки та види договорів в інвестиційній діяльності 331
- § 2. Концесійний договір 341

Шуміло О. М., Шеховцов В. В.

- § 3. Угода (договір) про розподіл продукції..... 348

Сліпченко С. О.

- § 4. Договір комерційної концесії в інвестиційній діяльності.... 385

Сядристий А. О.

- § 5. Ліцензійний договір і його види 396
- § 6. Договір факторингу (фінансування під відступлення права грошової вимоги)..... 399

Шаповалов С. М.

- § 7. Договір лізингу 404

Жорнокуй Ю. М.

- § 8. Договір на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт..... 414

ГЛАВА 11. ПРИПИНЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ. ВИРІШЕННЯ СПОРІВ МІЖ УЧАСНИКАМИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ	424
<i>Гетманець О. П.</i>	
§ 1. Правові основи припинення інвестиційної діяльності (інвестиційних правовідносин)	424
<i>Рекша А. В.</i>	
§ 2. Відповідальність суб'єктів інвестиційної діяльності	427
<i>Жорнокуй Ю. М.</i>	
§ 3. Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних спорів – механізм гармонізації міжнародного і національного права	437
§ 4. Двосторонній договірний механізм вирішення інвестиційних спорів	447
ДОДАТКИ	451
<i>Додаток 1 .....</i>	<i>451</i>
<i>Додаток 2 .....</i>	<i>452</i>
<i>Додаток 3 .....</i>	<i>453</i>
<i>Додаток 4 .....</i>	<i>454</i>
<i>Додаток 5 .....</i>	<i>455</i>
<i>Додаток 6 .....</i>	<i>459</i>
<i>Додаток 7 .....</i>	<i>460</i>
ЛІТЕРАТУРА ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ	471
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ ПОКАЖЧИК	505

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АРК – Автономна Республіка Крим

АТ – акціонерне товариство

БК України – Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р.

ВК України – Водний кодекс України від 6 червня 1995 р.

ВР України – Верховна Рада України

ГК України – Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р.

ГПК України – Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 р.

Держбюджет України – Державний бюджет України

Держкоінвестагентство України – Державне агентство екологічних інвестицій України

Держінвестпроект України – Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України

ДКР – дослідно-конструкторські або технологічні роботи

ЄДР ІСІ – Єдиний державний реєстр інститутів спільного інвестування

ЄДРПОУ – Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців

ЄС – Європейський Союз

Закон України «Про ІСІ» – Закон України «Про інститути спільного інвестування»

Закон України «Про УРП» – Закон України «Про угоди про розподіл продукції»

ЗК України – Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р.

ІСІ – інститути спільного інвестування

КЗпП України – Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р.

Київський протокол – Київський протокол до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату від 11 грудня 1997 р.

КМ України – Кабінет Міністрів України

КС України – Конституційний Суд України

КУА – компанія з управління активами
КУА ІСІ – компанія з управління активами інститутів спільного інвестування
КУА КФ – компанія з управління активами корпоративного фонду
КУА НПФ – компанія з управління активами недержавного пенсійного фонду
КУА ПФ – компанія з управління активами пайового фонду
КУпАП– Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р.
КУпН – Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р.
КФ – корпоративний фонд
ЛК України – Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р.
Мінекономрозвитку України – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України
Мінприроди України – Міністерство екології та природних ресурсів України
Мінфін України – Міністерство фінансів України
Мін’юст України – Міністерство юстиції України
МОН України – Міністерство освіти і науки України
НБ України – Національний банк України
НДДКР – науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи
НДР – науково-дослідна робота
НІС – національна інноваційна система
НКЦПФР – Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку
НПФ – недержавний пенсійний фонд
ОВК – одиниці встановленої кількості
ООН – Організація Об’єднаних Націй
ПК України – Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р.
ПФ – пайовий фонд
ПФ України – Пенсійний фонд України
СЕЗ – спеціальна (вільна) економічна зона
СОТ – Світова організація торгівлі
СРО – саморегулювальна організація
ТЗОВ – товариство з обмеженою відповідальністю
ТПР – територія пріоритетного розвитку

УРП – угода (договір) про розподіл продукції

ФОН – фонд операцій з нерухомістю

ФФБ – фонд фінансування будівництва

ЦК України – Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р.

*Інвестиції у знання завжди
принносять найкращий дохід.
«Шлях до достатку», 1758 р.,
Бенджамін Франклін*

ВСТУП

В Україні практично сформовано правову базу, що регулює інвестиційні правовідносини. Проте теперішній стан правового забезпечення інвестиційної діяльності достатньою мірою ще не відповідає вимогам сучасних загальносвітових та власне українських ринкових відносин і потребує суттєвого доопрацювання. Причинами частоті трансформації інвестиційного законодавства є зміна як економічних і суспільних відносин, так і політичної кон'юнктури в нашій державі.

Необхідною умовою структурної перебудови економіки і прискорення темпів її зростання є збільшення обсягів інвестицій та підвищення їх ефективності. Інвестиційний процес є не тільки одним з найважливіших факторів економічного зростання, а й одночасно показником загального соціально-економічного розвитку. Чим інтенсивнішим є вкладення інвестицій, тим швидше проходить відновлювальний процес, активнішими є ринкові трансформації. Тому проблеми співвідношення норм міжнародного та національного права щодо захисту іноземних інвестицій якраз є одними з ключових.

Увага, яка сьогодні приділяється питанням здійснення інвестиційної діяльності, має суттєве значення, оскільки свідчить про загальне розуміння того, що без правильної організації інвестиційного процесу жодна модернізація країни є неможливою у контексті вступу України до спільноти європейських держав. Звідси

така акцентована увага до тематики інвестиційних правовідносин, яка ще років двадцять тому мала виключно теоретичний характер та не сприймалася серйозно юристами-практиками. Саме тому інвестиційні правовідносини сьогодні потребують вивчення їх вже як існуючих досягнень і практичних засад, а також аналізу правових інвестиційних процесів з метою належного забезпечення реалізації суб'єктивних прав їх учасниками.

У процесі розвитку і формування законодавчої бази у сфері інвестування знайшла свої витoki спеціальна галузь законодавства – інвестиційне право, яка має комплексний характер, що проявляється у поєднанні приватноправових і публічно-правових основ регулювання відповідних правовідносин. Це зумовило різні підходи і тлумачення у законодавстві низки основних категорій, що застосовуються у сфері функціонування інвестиційних правовідносин. Крім того, останні політичні зміни у державі, які спричинили модифікацію деяких положень нормативно-правових актів, викликали необхідність у додатковому їх тлумаченні для детального з'ясування специфіки діяльності суб'єктів інвестиційної діяльності.

У цьому навчальному виданні узагальнено і систематизовано термінологічну складову інвестиційних правовідносин, приділено увагу найбільш спірним й неоднозначним проблемам сучасного інвестиційного права та запропоновано шляхи їх вирішення.

Структура підручника побудована насамперед на основі приватноправових аспектів реалізації права на зайняття інвестиційною діяльністю, але у той же час у необхідних випадках розглядаються і публічно-правові аспекти як передумова вкладення інвестицій і здійснення професійної діяльності на інвестиційному ринку. Змістовний матеріал підручника поділяється на дві частини.

У першій викладено загальні положення інвестиційної діяльності, яка містить загальні вчення про інвестиційне право, інвестиційну діяльність, поняття, сутність і види інвестицій, інвестиційні правовідносини, загальні підходи до правового забезпечення інноваційної діяльності та правове становище деяких суб'єктів інвестиційної діяльності.

У другій частині висвітлено питання правового регулювання іноземного інвестування в Україні, спільного (корпоративного)

інвестування, інвестиційної діяльності у спеціальних (вільних) економічних зонах, екологічних (зелених) інвестицій, договірних конструкцій в інвестиційній діяльності, а також припинення інвестиційної діяльності та вирішення спорів між учасниками інвестиційного процесу.

Особливу увагу приділено суб'єктному складу інвестиційних відносин, що викликано рядом специфічних факторів. По-перше, необхідністю розгляду загальної характеристики учасників інвестиційної діяльності, їх прав та обов'язків, порядком укладання договору і припиненням такої діяльності. По-друге, доцільністю набагато детальнішої регламентації правового забезпечення функціонування професійних учасників ринку цінних паперів, оскільки саме цей ринок у наш час є основним стимулятором проведення інвестиційних операцій.

Підручник може бути корисним для студентів, аспірантів, викладачів, юристів комерційних організацій, а також службовців органів державної влади всіх рівнів. Він дасть базове уявлення про сучасний стан правового забезпечення розміщення інвестицій та реалізації інвестиційних проектів в Україні. Деякі з викладених питань можуть мати дискусійний характер.

Авторський колектив висловлює глибоку вдячність рецензентам – професорам І. В. Венедиктовій, Д. В. Задихайлу та Р. Б. Шищі за цінні критичні зауваження і поради, висловлені у процесі підготовки цього видання, які будуть враховані під час викладання навчальної дисципліни «Інвестиційне право».

Колектив авторів підручника сподівається, що викладений у ньому матеріал сприятиме розвитку правової науки. Автори будуть вдячні за висловлені зауваження, пропозиції та побажання, спрямовані на покращення змісту пропонованого видання, які можна надсилати на електронну адресу кафедри правового забезпечення господарської діяльності факультету права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ: pmk.pzgd@gmail.com

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІНВЕСТИЦІЙНЕ ПРАВО»

Модуль 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ТЕМА 1. Поняття інвестиційного права та його система

Поняття, предмет і метод інвестиційного права. Доктринальні підходи до визначення поняття інвестиційного права. Предмет та метод правового регулювання інвестиційного права.

Функції та принципи інвестиційного права.

Система інвестиційного права. Система інвестиційного права як навчальної дисципліни. Характеристика окремих інститутів інвестиційного права.

Поняття та система інвестиційного законодавства. Поняття інвестиційного законодавства. Система інвестиційного законодавства. Конституція України та інші конституційні закони як джерела інвестиційного права. Міжнародні договори як джерела інвестиційного права. Кодифіковані нормативно-правові акти, що регулюють інвестиційну діяльність. Закони України як джерела інвестиційного права. Підзаконні та локальні нормативні акти.

Місце інвестиційного права в системі права України. Взаємозв'язок інвестиційного права з конституційним правом, цивільним правом, господарським правом, адміністративним правом, фінансовим правом, трудовим правом та ін.

Основні напрямки інвестиційної політики: інвестування, що здійснюється державою, та інвестування, що здійснюється на приватноправових засадах фізичними і юридичними особами.

ТЕМА 2. Загальні положення інвестиційної діяльності. Поняття, сутність і види інвестицій

Поняття, основні напрями, механізм інвестиційної політики та інвестиційний процес. Поняття інвестиційної політики. Основні

напрями інвестиційної політики. Механізм інвестиційної політики. Інвестиційний процес у широкому та вузькому розумінні.

Поняття інвестиційної діяльності та її ознаки. Законодавче визначення інвестиційної діяльності. Економічний та правовий зміст інвестиційної діяльності. Доктринальні підходи до визначення інвестиційної діяльності. Ознаки інвестиційної діяльності.

Поняття інвестицій та їх ознаки, види інвестицій. Законодавче визначення інвестицій. Доктринальні підходи до визначення інвестицій та їх ознак.

Види інвестицій. Види інвестицій: прямі інвестиції – капітальні, фінансові, реінвестиції. Прямі та портфельні інвестиції.

Форми інвестицій. Інвестиції у формі позикового капіталу. Інвестиції у формі виробничого капіталу. Інвестиції у формі вивозу торгового капіталу. Типи інвестицій: реальні, фінансові та інтелектуальні.

ТЕМА 3. Інвестиційні правовідносини

Інвестиційні правовідносини. Поняття інвестиційних правовідносин. Підстави виникнення інвестиційних правовідносин. Види інвестиційних правовідносин. Інвестиційні правовідносини залежно від договірних конструкцій, що їх опосередковують. Інвестиційні правовідносини залежно від функціональної належності. Інвестиційні правовідносини залежно від характеру змісту.

Поняття та ознаки суб'єктів інвестиційної діяльності. Правові передумови участі в інвестиційній діяльності. Правосуб'єктні передумови для зайняття інвестиційною діяльністю. Поняття суб'єктів інвестиційної діяльності. Поняття учасника інвестиційної діяльності. Правове становище держави як суб'єкта інвестиційної діяльності та її функції. Юридичні та фізичні особи як суб'єкти інвестиційної діяльності. Правове становище інвестора, реципієнта та осіб, що виконують допоміжні функції.

Об'єкти інвестиційної діяльності. Характеристика грошових коштів, цільових банківських вкладів, паїв, акцій та цінних паперів як об'єктів інвестиційної діяльності. Рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, обладнання та інші матеріальні цінності). Майнові права, що впливають із авторського права. Особливість

ноу-хау як об'єкта інвестиційної діяльності. Права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також іншими майновими правами.

Зміст інвестиційних правовідносин. Права суб'єктів інвестиційної діяльності. Обов'язки суб'єктів інвестиційної діяльності. Заборони на здійснення інвестицій в окремі об'єкти діяльності.

Правові основи припинення інвестиційних правовідносин. Припинення інвестиційних правовідносин за рішенням інвесторів. Припинення інвестиційних правовідносин за рішенням правомочних державних органів.

ТЕМА 4. Правові основи інноваційної діяльності

Поняття та види інновацій та інноваційної діяльності. Види інновацій: продуктові і процесні. Поняття інноваційної діяльності і її предмет. Характерні риси інноваційної діяльності. Ознаки інновацій.

Правове регулювання інноваційної діяльності. Загальна характеристика законодавства, що регулює інноваційну діяльність. Законодавство про інтелектуальну власність як основа для урегулювання інноваційних правовідносин.

Поняття суб'єкта інноваційної діяльності та його види. Правове становище технополісів, технологічних парків, наукових «інкубаторів», венчурних підприємств.

Правові форми інноваційної діяльності.

Державне регулювання інноваційної діяльності і його види. Основні напрями державного регулювання інноваційної діяльності. Приватноправове регулювання інноваційної діяльності. Основні принципи державної інноваційної політики.

ТЕМА 5. Правове становище деяких суб'єктів інвестиційної діяльності

Правове становище інвестиційного банку. Законодавче визначення поняття інвестиційного банку. Правове регулювання діяльності інвестиційних банків. Особливості діяльності інвестиційних банків.

Правове становище холдингових компаній. Законодавче визначення поняття холдингової компанії. Правове регулювання діяльності холдингових компаній. Особливості діяльності холдингових компаній.

Правове становище недержавного пенсійного фонду. Законодавче визначення поняття недержавного пенсійного фонду. Правове регулювання діяльності недержавних пенсійних фондів. Особливості діяльності недержавних пенсійних фондів. Види недержавних пенсійних фондів.

Модуль 2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОКРЕМИХ СФЕР ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ТЕМА 6. Правове регулювання іноземного інвестування в Україні

Поняття суб'єктів іноземного інвестування, їх права та обов'язки. Правове становище іноземного інвестора. Об'єкти іноземного інвестування. Поняття та ознаки іноземної інвестиції. Форми здійснення іноземного інвестування. Дочірнє підприємство як форма іноземного інвестування.

Державна реєстрація іноземних інвестицій на території України. Поняття та правове становище підприємств з іноземними інвестиціями. Порядок створення підприємств з іноземними інвестиціями. Поняття та правове становище іноземних підприємств. Об'єднання та спілки підприємств з іноземними інвестиціями. Правове становище дочірніх підприємств, філій та представництв з іноземними інвестиціями. Організаційно-правові форми дочірніх підприємств.

Інвестиційне співробітництво: поняття та ознаки. Прямі іноземні інвестиції як основа реалізації інвестиційного співробітництва.

Захист іноземних інвестицій. Гарантії іноземним суб'єктам інвестиційної діяльності за законодавством України.

ТЕМА 7. Правове регулювання спільного (корпоративного) інвестування

Поняття спільного (корпоративного) інвестування та його

ознаки. Загальна характеристика законодавства у сфері спільного (корпоративного) інвестування.

Поняття, ознаки та види ІСІ. Особливості здійснення діяльності ІСІ. Типи ІСІ – відкритий, інтервальний, закритий. Види ІСІ – диверсифікований та недиверсифікований.

Порядок, створення, функціонування і припинення діяльності ІСІ та суб'єктів, які беруть участь у спільному інвестуванні. Корпоративний інвестиційний фонд – поняття та ознаки. Обмеження діяльності корпоративного інвестиційного фонду. Органи управління корпоративного інвестиційного фонду. Правова регламентація функціонування пайового інвестиційного фонду.

Поняття та ознаки компанії з управління активами. Особливості діяльності компанії з управління активами. Порядок управління активами пайових інвестиційних фондів та фондів корпоративних інвестиційних фондів.

Державне регулювання діяльності суб'єктів у сфері спільного інвестування. Правове становище та структура Державної комісії з цінних паперів і фондового ринку.

Порядок укладення та виконання договорів при інвестуванні в цінні папери. Загальна характеристика проспекту емісії цінних паперів.

ТЕМА 8. Правове регулювання інвестиційної діяльності у спеціальних (вільних) економічних зонах

Поняття та ознаки СЕЗ. Загальна характеристика законодавства про СЕЗ. Типи СЕЗ: зовнішньоторговельні зони, комплексні виробничі зони, науково-технічні зони, туристсько-рекреаційні зони, банківсько-страхові (офшорні) зони. Інтеграційні й анклавні вільні економічні зони. Зовнішні і внутрішні вільні економічні зони.

Порядок створення і припинення діяльності СЕЗ. Документи, необхідні для створення СЕЗ. Органи управління СЕЗ. Порядок здійснення інвестиційної діяльності у СЕЗ.

Загальна характеристика здійснення інвестиційної діяльності на території окремих регіонів України. Пільги в інвестиційній діяльності для СЕЗ і ТПР.

Тема 9. Екологічні (зелені) інвестиції

Екологічні (зелені) інвестиції як складові сталого розвитку. Поняття та ознаки екологічних (зелених) інвестицій. Напрями інвестицій у «зеленій» економіці.

Поняття, ознаки та види екологічних (зелених) інвестицій відповідно до Кіотського протоколу. Поняття торгівлі викидами. Європейське законодавство щодо встановлення схеми торгівлі квотами на викиди парникових газів.

Порядок розгляду, схвалення і реалізації проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій. Поняття та зміст проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій. Документи, необхідні для реалізації проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій.

Правове регулювання використання коштів, передбачених у Державному бюджеті України для здійснення заходів, спрямованих на зменшення обсягів викидів (збільшення абсорбції) парникових газів. Порядок створення, функції та діяльність комісії з конкурсного відбору проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій.

Функції Мінприроди України стосовно цільових екологічних (зелених) інвестицій та пропозицій щодо здійснення заходів, пов'язаних з реалізацією таких проектів і виконанням зобов'язань сторін Кіотського протоколу.

ТЕМА 10. Договори в інвестиційній діяльності

Поняття та ознаки інвестиційного договору. Види інвестиційних договорів. Порядок укладення інвестиційних договорів. Випадки розірвання інвестиційних договорів. Суб'єкти договірних зобов'язань.

Концесійні договори при здійсненні інвестиційної діяльності.

Угоди про розподіл продукції та їх особливості.

Договір комерційної концесії при здійсненні інвестиційної діяльності. Правове забезпечення, особливості укладання і виконання договору комерційної концесії.

Поняття та види ліцензійних договорів. Правове забезпечення, особливості укладання і виконання ліцензійних договорів.

Договір факторингу (фінансування під відступлення права

грошової вимоги) в інвестиційній діяльності. Правове забезпечення, особливості укладання і виконання договору факторингу.

Договір лізингу та його види. Правове забезпечення, особливості укладання і виконання договору лізингу.

Договір на виконання НДДКР і технологічних робіт. Правове забезпечення, особливості укладання і виконання договору на виконання НДДКР та технологічних робіт.

ТЕМА 11. Припинення інвестиційної діяльності та її наслідки. Вирішення спорів між учасниками інвестиційного процесу

Правові основи припинення інвестиційної діяльності (інвестиційних правовідносин). Зупинення та припинення інвестиційної діяльності. Підстави припинення інвестиційної діяльності.

Відповідальність суб'єктів інвестиційної діяльності. Поняття та види відповідальності суб'єктів інвестиційної діяльності. Особливості відповідальності за вчинення правопорушень у сфері інвестування.

Поняття та види спорів між учасниками інвестиційної діяльності. Підстави виникнення інвестиційних спорів. Сторони інвестиційних спорів. Учасники інвестиційних спорів. Органи, які вирішують інвестиційні спори. Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних спорів.

Вашингтонська конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами. Законодавство України про порядок вирішення інвестиційних спорів.

Порядок розгляду інвестиційних спорів. Порядок виконання рішень за інвестиційними спорами.

ГЛАВА 1. ПОНЯТТЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРАВА ТА ЙОГО СИСТЕМА

- 1. Поняття, предмет та метод інвестиційного права.*
- 2. Функції та принципи інвестиційного права.*
- 3. Система інвестиційного права.*
- 4. Поняття та система інвестиційного законодавства.*
- 5. Місце інвестиційного права в системі права України.*

§ 1. Поняття, предмет та метод інвестиційного права

Як відомо, правове регулювання поділяється на дві головні частини: приватну та публічну. Незважаючи на те, що законодавець часто для компактного врегулювання конкретного типу відносин, що містять і приватні, і публічні інтереси, поєднує ці компоненти у рамках одного нормативного акта, це розмежування продовжує існувати. Якщо брати до уваги безпосередньо інвестиційні відносини, то приватноправова сторона регулювання відповідає за оптимальність правових форм реалізації приватних інтересів шляхом чіткої деталізації регулювання забезпечення її відповідності сучасній практиці ведення підприємницької діяльності. Вказаної мети можна досягти шляхом регламентації специфіки елементів інвестиційних правовідносин (поняття та видів інвестицій, форм проведення інвестиційної діяльності та суб'єктного складу).

Однак необхідно звернути увагу на позицію теоретиків права стосовно того, що з позицій загальної теорії права, поряд з основними підрозділами, що виділяються за видовими юридичними режимами, існують утворення комплексного характеру. До них

належить зокрема й інвестиційне право¹. Воно, як комплексне утворення, на думку С. С. Алексєєва, є не інкорпорованим узагальненням різногалузевих норм, а виступає як цілісне юридично змістовне явище².

У той же час вченими висловлюється думка³, що інвестиційне право – це підгалузь господарського права, що регулює інвестиційні господарські відносини за участю інвесторів та інших учасників інвестування із застосуванням методів правового регулювання, притаманних господарському праву, і базується на інвестиційному законодавстві як підгалузі господарського законодавства.

У юридичній літературі висловлено погляд, що інвестиційне право та його норми є міжгалузевим інститутом права і законодавства України^{4,5}.

Відомо, що будь-яке законодавство – це сукупність законів і підзаконних актів, які є формою вираження правових норм. Саме у них як юридичних джерелах закріплюються норми права, які за предметом та методом правового регулювання об'єднуються у рамках відповідних галузей права. Відмінність між галузями законодавства та галузями права полягає у тому, що перші є сукупністю законів і підзаконних актів, які є формою зовнішнього вираження правових норм, а другі – це сукупність правових норм, що регулюють певне коло суспільних відносин. Об'єктивною основою галузей права є відокремлені групи однорідних суспільних відносин, що потребують специфічних способів правового впливу та особливих форм і методів правового регулювання.

---

¹ Фархутдинов И. З. Инвестиционное право : учеб.-практ. пособие / И. З. Фархутдинов, В. А. Трапезников. – М. : Волтерс Клувер, 2006. – С. 8.

² Алексєєв С. С. Общая теория права : учебник / С. С. Алексєєв. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ТК Велби; Проспект, 2008. – С. 179–185.

³ Вінник О. М. Інвестиційне право : навч. посіб. / О. М. Вінник. – К. : Юридична думка, 2005. – С. 54.

⁴ Омельченко А. В. Інвестиційне право : навч. посіб. / А. В. Омельченко. – К. : Атіка, 1999. – С. 9–10.

⁵ Сміян Л. С. Правові основи інвестиційної діяльності : навч. посібник / Л. С. Сміян. – К. : Національна академія управління, 2001. – С. 8–10.

Основним питанням під час визначення будь-якої галузі права є встановлення кола суспільних відносин, які становлять предмет її регулювання.

Предмет будь-якої галузі права завжди передбачає дві складові частини, два основних компоненти, які формують ядро цього предмета. Ним є, з одного боку, конкретний вид суспільних відносин, який наділений внутрішньою єдністю і певною самостійністю, а з іншого – система однорідних, однопорядкових правових норм, які покликані до життя вимогами вказаних суспільних відносин.

Предметом правового регулювання інвестицій у широкому розумінні цього слова виступають конкретні правовідносини, що виникають в окремих сферах економіки: промисловості, наукоємних технологіях, добуванні та переробці корисних копалин, сільськогосподарському виробництві тощо. У процесі реалізації інвестиційних проектів фінансово-кредитні, організаційно-управлінські, податкові, трудові відносини складаються у єдиний правовий простір⁶.

У систему предмета інвестиційного права входять суспільні відносини:

- пов'язані з розміщенням на території держави фінансових коштів, іншого майна (як рухомого, так і нерухомого, не вилученого із цивільного обороту), включаючи майнові та особисті немайнові права (наприклад, авторське, патентне право), що інвестуються в економіку. До цієї групи відносин також належать договори про спільну діяльність, включаючи відносини зі створення юридичних осіб, оснований на основі пайової або 100 %-ї участі іноземних інвесторів, а також відносини зі створення філій і представництв іноземних юридичних осіб на території держави;

- щодо контролю над допуском, створенням і діяльністю на території держави іноземних інвесторів та утворених ними юридичних осіб.

Ця група відносин включає державну реєстрацію підприємств із іноземною участю, ліцензування окремих видів діяльності спільних підприємств, сертифікацію й стандартизацію результатів їх

---

⁶ Фархутдинов И. З. Инвестиционное право : учеб.-практ. пособие / И. З. Фархутдинов, В. А. Трапезников. – М. : Волтерс Клувер, 2006. – С. 6.

підприємницької діяльності. Це пояснюється обмеженнями підприємницької діяльності іноземних інвесторів у деяких галузях економіки: зв'язок, засоби телекомунікації, енергетика, транспорт і т. ін. – з метою захисту основ конституційного ладу, моральності, здоров'я, прав і законних інтересів громадян держави, забезпечення оборони країни та безпеки держави і необхідності в цій частині державного контролю над належним виконанням законодавства;

- пов'язані зі створенням на території держави необхідного інвестиційного клімату (режиму) з метою залучення іноземних інвестицій в економіку країни, включаючи надання державою гарантій і пільг іноземним інвесторам при здійсненні ними інвестиційної діяльності в рамках чинного законодавства. Ця група також включає відносини щодо захисту інтересів і прав інвесторів від незаконного втручання держави або третіх осіб;

- пов'язані з притягненням до відповідальності за інвестиційну (підприємницьку) діяльність, що суперечить законодавству⁷.

Предметом інвестиційного права є **майнові та організаційні правовідносини**, які виникають у процесі інвестиційної діяльності та реалізації інвестицій⁸. Необхідно зазначити, що такі відносини розподіляють на майнові та організаційні, а також якщо врахувати те, що інвестиційне право охоплює і частину публічних правовідносин, то його предметом є і **управлінські відносини** та їх різновиди – фінансові, податкові, митні.

Такі відносини мають у своїй більшості майнову природу, тобто виступають як майнові. Так, якщо інвестиції майнові, у тому числі грошові внески, то предметом регулювання інвестиційного права і виступають майнові відносини. Але необхідно звернути увагу на той факт, що за чинним законодавством інвестиціями можуть виступати і майнові права. Тому необхідно відзначити, що сфера таких правовідносин виходить за межі лише майнових і по суті є **речовою**.

Крім вказаних вище об'єктів, предметом інвестиційних

---

⁷ Гуцин В. В. Інвестиционное право : учебник / В. В. Гуцин, А. А. Овчинников. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – М. : Эксмо, 2009. – 623 с.

⁸ Шишка Р. Б. Інвестиционное право Украины : учеб. пособие / Р. Б. Шишка. – Х. : Эспада, 2000. – С. 72.

правовідносин можуть виступати і деякі особисті немайнові права, що вносить відповідну специфіку у вивчення предмета інвестиційного права. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про інвестиційну діяльність»⁹ об'єктами інвестиційної діяльності можуть бути й інші цінності, до яких можемо віднести, наприклад, такі, як висока ділова репутація інвестора або відома торгова марка (це має особливе значення під час укладення договору комерційної концесії).

Предметом інвестиційного права є суспільні відносини, що виникають у процесі інвестиційної діяльності, відносини з приводу дій фізичних осіб, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій (інвестиційних проєктів).

Методи правового регулювання являють собою форми прояву права, обумовлені змістом та особливостями відповідної галузі права, її місцем у галузевій системі. В основі розмежування окремих галузей права лежить предмет. Метод же правового регулювання має не визначальне, а допоміжне значення у вирішенні проблеми самостійності галузі права.

Інвестиційне право як самостійна галузь правової системи має належний йому метод правового регулювання інвестиційних відносин. Метод інвестиційного права являє собою відповідні характеру інвестиційних відносин способи та прийоми впливу на їх учасників. Він складається із встановлених інвестиційно-правовими нормами прав та обов'язків учасників інвестиційних відносин і застосування до них заходів державного примусу в разі недотримання ними правових норм. Встановлюючи права та обов'язки учасників відносин у вигляді надання їм можливості здійснювати певні дії або заборони на їх здійснення, інвестиційно-правові норми визначають модель поведінки учасників інвестиційних відносин.

Регулювання інвестиційних відносин здійснюється за допомогою методів, притаманних господарському праву, що пов'язано з організаційно-майновим характером цих відносин, поєднанням у них публічних та приватних інтересів, а відтак – необхідністю комплексного регулювання цих відносин із застосуванням різних

---

⁹ Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. за № 1560-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – Ст. 646.